

Article Arrival : 22/01/2021

Published : 10.03.2021

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sss.3058>Reference   Yılmaz, E., Özdiñç, M. & Aydemir, R. (2021). "Genç Hentbolcularda Stres Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:80; pp:1209-1216

GENÇ HENTBOLCULARDA STRES ve SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Analysis Of Stress And Aggression Levels In Young Handballs

Arş. Gör. Emrah YILMAZ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Egzersiz ve Spor Bilimleri Bölümü, Isparta/TÜRKİYE
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3664-8509>

Arş. Gör. Mahmut ÖZDİNÇ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Egzersiz ve Spor Bilimleri Bölümü, Isparta/TÜRKİYE
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3277-2980>

Recep AYDEMİR

Isparta/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0189-7051>

ÖZET

Bu çalışma Okul Sporları Hentbol Gençler Grup müsabakalarına katılan sporcularının stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında Isparta ilinde gerçekleştirilen Okul Sporları Hentbol Gençler Grup müsabakalarına katılan 143 sporcu gönüllü olarak katılmıştır. Yapılan araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan 'Kişisel bilgi formu' ile 'Algılanan Stres Ölçeği' ve 'Saldırganlık Ölçeği' uygulanmıştır.

Verilerin analizinde IBM SPSS 22.0 adlı istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırmada, katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların aritmetik ortalama ve standart sapma $x \pm sd$ olarak sunulmuştur. Ölçeklerden arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için Independent-Samples T Testi ve One-Way ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak LSD testi uygulanmıştır.

Sonuç olarak, 14-17 yaş hentbolcuların stres düzeylerinin yaş, cinsiyet ve spor yaşı değişkenine göre farklılaşmadığı, saldırganlık düzeylerinin ise yaş gruplarına göre anlamlı farklılık görülmezken, cinsiyetlere göre sözel saldırganlık ve spor yaşına göre öfke alt başlıklarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu durumun çalışmaya katılan sporcuların hentbol müsabaka esnasındaki sert ikili mücadelelerin, hakem kararlarının, seyircilerinin müsabakadan iyi sonuç odaklı beklentilerinin ve sporcularında spor yaşları arttıkça müsabakalardan iyi sonuçlarla ayrılma isteklerinin, sporcuların üzerindeki yarattığı baskı sonucunda öfke düzeylerinin yükselmesine sebep olabileceği düşünülmektedir. Buna bağlı olarak da sporcuların, müsabaka esnasında hentbol oyun kuralları dışında hareket edip ceza alma korkusu ve daha sonrasında da temsil ettiği okul tarafından cezalandırılma korkusu ile fiziksel saldırganlıktan kaçınıp, sözel saldırganlık şeklinde tepki eğiliminde oldukları düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hentbol, Stress, Saldırganlık

ABSTRACT

This study was conducted to examine the stress and aggression levels of the athletes participating in group competitions of school sports.

In 2015-2016 Education year, 143 athletes participating in the group competitions participated in the group competitions in Isparta Province, 143 athletes participated in group competitions. In the research, the 'Personal Information Form', which has prepared by the researchers, 'perceived stress scale' and 'aggressiveness scale' was applied.

The statistical package program was used in IBM SPSS 22.0 in the analysis of the data. In the study, the arithmetic mean and standard deviation of the scores they received from the scales are presented as $x \pm sd$. In order to reveal the relations between the scales, independent-samples t test and one-way ANOVA analysis were applied. The LSD test was applied as a complementary post-hoc analysis to determine the differences after the ANOVA test.

As a result, significant differences were significantly different from the age, gender and sport age variable of 14-17 years and the aggression levels are not significant compared to the aggression levels compared to the age groups, compared to the

genders, significant difference was found in terms of inferior aggression and sport age. It is deduced that the stiff binary struggles of this situation in Hentball Competitions, the ranking decisions of the arbitrator decisions, the spectators of the spectators, which are good results in the spectators and the athletes of the spectators, as a result of the preparations, as a result of the preparations to increase the levels of anger as a result of the preparations. Accordingly, it is thought that the athletes are eliminated by the Physical Aggression and the fear of being punished by the Sculpture of Punishment and the fear of penalizing the sculpture and the fear of penalizing the sculpture during the competition.

Key Words: Handball, Stress, Aggression

1. GİRİŞ

Kişilerin sportif etkinliklere katılma amaçları olarak, yapmış oldukları sportif etkinliklerde performans ve sağlık amacı ile katılım gösterebilecekleri belirtilmiştir (Aktaş, 2015). Kişinin bir işi gerçekleştirirken mevcut kapasitesi ile yeteneğini başarılı ve olumlu biçimde yerine getirmesi performans şeklinde ifade edilebilir (Başer, 1996). Bir atletik işi gerçekleştirirken, başarı kazanmak için gösterdiği çabaların tamamı ise sportif performans şeklinde tanımlanmaktadır (Bayraktar ve Kurtoğlu, 2004; Kumartaşlı ve ark, 2020).

Son zamanlarda sportif performans çevresel ve içsel sebeplerden dolayı etkilenebilmektedir. Bu sebeplerden ilki sporcuların içsel sebeplerinden olan psikolojik durumlarıdır. İkincisi ise sporcuların çevresel sebeplerden olan fiziksel, teknik ve taktik kapasitelerini, psikolojik durumunu en iyi seviyeye ulaştırmak için yapılan bir eğitim süreci olarak uygulanan antrenmanlardır (Türkay ve Gökbel, 2020; Alp, 2020). Ayrıca yarışmalara psikolojik olarak hazırlanmak sporda başarı için en önemli faktörlerden birisidir. Sporcuların içerisinde buldukları psikolojik durumlar ve etkisi altında kaldıkları kaygı düzeyleri, ortaya koyacakları performanslarla ilişkili olduğu düşünülebilir (Karabulut ve ark, 2013).

Elit sporcuların başarıya ulaşabilmeleri için strese neden olan kaynaklarla doğru bir şekilde mücadele etmesi gerekmektedir (Gould ve ark, 1993). Sporunun psikolojik durumunu etkileyen birçok önemli faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; benlik özellikleri, şahsi hedefleri, özgüveni, motivasyon düzeyleri, stres yönetimi, hissettiği kaygı, konsantrasyon düzeyi, atılganlığı, kararlılığı, otokontrol performansı gibi sıralanabilir. Yapılan çalışmalarda, aşırı gerginlik durumu, düşük konsantrasyon ve motivasyon, negatif düşünceler, özgüven, stresle basa çıkmadaki zayıflık gibi sebepler performansı olumsuz şekilde etkilemektedir (Ekstrand ve ark, 2003; Alp, 2018). Sporcuların performanslarında stres kaynaklı görülen olumsuzluklar sporcuların saldırgan davranışlarda bulunmasını sağlayabilir.

Saldırganlık kötü sonuçlar doğurabilen istenmeyen bir davranış biçimidir (Alp ve ark, 2014). Sporda saldırganlık; müsabaka sırasındaki olaya dahil olan sporcu, antrenör, seyirci gibi bir veya birden fazla psikolojik, biyolojik veya sosyal durumlardan etkilenerek, spor dalının belirlenen kuralları dışına çıkarak, karşısındaki zarar vermek veya ulaşmak istediği hedef için gösterdiği sözel veya fiziksel davranışlar şeklinde tanımlanabilir (Derwent ve ark. 2010; Alp ve Ergül, 2018).

Hentbol, koşma, zıplama, yön değiştirme, şut çekme ve teknik hareketler gibi birçok farklı hareketin yoğun çaba ile gerçekleştirilmesi ile karakterize edilen bir spor türüdür. Buna ek olarak, hentbol oyuncularını, oyuncular üzerindeki zihinsel ve fiziksel talebi artırarak, tekrarlayan antrenman ve yüksek fiziksel temaslı oyunlara katılmaktadırlar (Assunção ve ark, 2018; Suna ve ark, 2016). Dolayısıyla gerek müsabakanın zorluğu gerek sporcular üzerinde kazanmaya yönelik oluşan kaygı durumları, gerekse müsabaka içindeki yüksek fiziksel temaslı oyunlar, hentbol branşında sporcuların stresli ve saldırgan davranışlar göstermesine sebep olabilir. Literatürde; takım sporlarıyla uğraşmanın bireylerin duygularını ifade etme, saldırganlık, öfke, kıskançlık gibi duygularını kontrol etme özelliklerini öğrenmelerine sebep olduğu düşünülmekte (Akıncı, 2020) ve bireylerin sosyal ortamla bütünleşmelerinin, arkadaşlık kurabilmelerinin yanı sıra toplum tarafından kabul görme bakımından da büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir (Akıncı, 2019).

Araştırmacılar tarafından yapılan literatür taramasında; değişik yaş gruplarında ve değişik takım ve bireysel spor branşlarında stres (İmamoğlu-Kaya, 2019; Sözen ve ark, 2012; Aktaş, 2015; Aydın, 2017) ve saldırganlık (Topuz, 2008; Sözeren ve Kelecek, 2019; Tutkun ve ark, 2010; Bostancı ve ark, 2017; Özdemir ve Abakay, 2017) konularını inceleyen çalışmalar varlığı görülürken, sadece 14-17 yaş grubunda hentbol sporcularının stres ve saldırganlık düzeylerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, bu çalışma 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında Isparta ilinde gerçekleştirilen Okul Sporları Hentbol Gençler Grup müsabakalarına katılan sporcularının stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. MATERYAL VE METOD

Araştırmada, betimsel tarama yöntemleri kullanılmıştır. Betimsel tarama, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. (Karasar, 2004).

2.1. Gönüllü Gruplarının Oluşturulması

Araştırmanın evrenini ve grubunu 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında Isparta ilinde gerçekleştirilen Okul Sporları Hentbol Gençler Grup müsabakalarına katılan sporcular, örneklem grubunu ise tesadüfi yöntemle ile seçilmiş 143 sporcu gönüllü olarak oluşturmuştur

2.2. Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan ‘Kişisel Bilgi Formu’ ile ‘Algılanan Stres Ölçeği’ ve ‘Saldırganlık Ölçeği’ uygulanmıştır.

2.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel bilgi formu demografik özellikleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Formda cinsiyet, yaş, spor yaşı sorularını içeren 3 soru yer almıştır. Çalışmaya katılan gönüllülerin kişisel bilgileri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Betimsel İstatistikleri

Değişkenler	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Erkek	89	62.2
	Kadın	54	37.8
	Toplam	143	100
Yaş	14-15	41	28.7
	16-17	102	71.3
	Toplam	143	100
Spor Yaşı	-3 yıl	64	44.8
	4-6 yıl	47	32.9
	7+ yıl	32	22.4
	Toplam	143	100

Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların cinsiyetlere göre %62,2’sinin erkek, %37,8’inin kadın olduğu, yaş değişkenlerine göre %28,7’sinin 14-15 yaş, %71,3’ünün 16-17 yaş, spor yaşı değişkenlerine göre %44,8’inin 3 yıl ve altı, %32,9’unun 4-6 yıl, %22,4’ünün 7 yıl ve üzeri olduğu tespit edilmiştir.

2.4. Algılanan Stres Ölçeği

Algılanan stres düzeyleri Cohen vd, (1983) tarafından geliştirilen “Algılanan Stres Ölçeği” ölçeğinin Türkçeye uyarlaması Erci (2006) tarafından yapılan ölçek; 10 maddelik ve 5’li likert tipindedir. Ölçekte, cevaplar “Hiçbir Zaman – Çok Sık” arasında değişmektedir. Ölçeğin hesaplanan Cronbach α değerinin 0.75 olduğu bulunmuştur. Elde edilen geçerlilik ve güvenilirlik sonuçlarına göre Türk toplumuna uygulanabilir olduğu belirlenmiştir. Ölçekten alınacak puanlar 10 ila 50 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların artması kişinin algılanan stres düzeyinin arttığını belirtir.

2.5. Saldırganlık Ölçeği

Saldırganlık düzeyleri Buss ve Perry (1992), tarafından geliştirilen ‘Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)’ ölçeğinin Türkçeye uyarlanması Madran (2012) tarafından yapılan ölçek; 29 maddelik ve 5’li likert tipindedir. Ölçekte, cevaplar “Hiçbir Zaman – Her Zaman” arasında değişmektedir. Ölçekte, Fiziksel saldırganlık 9, Düşmanlık 8, Öfke 7 ve Sözel saldırganlık 5 maddeden oluşmak üzere 4 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayılarının, 80-,82 arasında olduğu belirlenmiştir. Elde edilen geçerlilik ve güvenilirlik sonuçlarına göre Türk toplumuna uygulanabilir olduğu belirlenmiştir.

2.6. İstatistiksel Analizler

Verilerin analizinde IBM SPSS 22.0 adlı istatistik paket programı kullanılmıştır. Ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Ölçek Puanlarının Çarpıklık-Basıklık Düzeyi Sonuçları

	N	Çarpıklık	Basıklık
Algılanan Stres	143	-.423	.783
Fiziksel Saldırganlık	143	.525	.320
Düşmanlık	143	.093	-.356
Öfke	143	.347	-.423
Sözel Saldırganlık	143	.195	-.009

Literatür incelendiğinde, Büyüköztürk (2007), bu değerlerin ± 1 aralığında yer almasının, ayrıca George ve Mellery (2016) ise çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında yer almasının normallikten aşırı sapmalar olmaması şeklinde yorumlamışlardır. Bu bilgiler ışığında verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Araştırmada, katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların aritmetik ortalama ve standart sapma $x \pm sd$ olarak sunulmuştur. Ölçeklerden arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için Independent-Samples T Testi ve One-Way ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak LSD testi uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 3. Ölçeklerden Elde Edilen Puanların Betimsel İstatistiği

	N	Min	Max	X±Sd
Algılanan Stres	143	10.00	41.00	26.86±5.81
Fiziksel Saldırganlık	143	9.00	44.00	22.44±6.97
Düşmanlık	143	8.00	36.00	20.50±6.18
Öfke	143	7.00	34.00	19.10±5.95
Sözel Saldırganlık	143	5.00	25.00	13.86±3.99

Tablo 3 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların, algılanan stres ölçeği puanının 26.86 ± 5.81 olduğu tespit edilmiştir. Saldırganlık ölçeği alt başlıklarından fiziksel saldırganlık puanının 22.44 ± 6.97 , düşmanlık puanının 20.50 ± 6.18 , öfke puanının 19.10 ± 5.95 ve sözel saldırganlık puanının ise 13.86 ± 3.99 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Değişkenlerine Göre Algılanan Stres Düzeyleri

	Yaş	N	X±Sd	t	Sig.
Algılanan Stres	14-15	41	26.24±6.43	-.803	.423
	16-17	102	27.10±5.55		

Tablo 4 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların, algılanan stres düzeylerinin yaş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenlerine Göre Algılanan Stres Düzeyleri

	Cinsiyet	N	X±Sd	t	Sig.
Algılanan Stres	Erkek	89	26.49±5.54	.966	.336
	Kadın	54	27.46±6.22		

Tablo 5 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların, algılanan stres düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Spor Yaşı Değişkenlerine Göre Algılanan Stres Düzeyleri

	Spor Yaşı	N	X±Sd	F	Sig.	LSD
Algılanan Stres	-3	64	26.29±6.29	1,162	.316	-
	4-6	47	27.91±5.37			
	7+	32	26.43±5.36			

P<0,05, a=-3, b=4-6, c=7+

Tablo 6 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların, algılanan stres düzeylerinin spor yaşı değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Yaş Değişkenlerine Göre Saldırganlık Düzeyleri

	Yaş	N	X±Sd	t	Sig.
Fiziksel Saldırganlık	14-15	41	22.19±7.09	-,264	.791
	16-17	102	22.53±6.96		
Düşmanlık	14-15	41	19.85±6.71	-,756	.428
	16-17	102	20.76±8.97		
Öfke	14-15	41	18.75±6.63	-,415	.659
	16-17	102	19.24±5.69		
Sözel Saldırganlık	14-15	41	13.51±4.53	-,609	.511
	16-17	102	14.00±3.76		

Tablo 7 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların, saldırganlık düzeylerinin yaş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenlerine Göre Saldırganlık Düzeyleri

	Cinsiyet	N	X±Sd	t	Sig.
Fiziksel Saldırganlık	Erkek	89	22.79±7.04	-,785	,336
	Kadın	54	21.85±6.89		
Düşmanlık	Erkek	89	20.95±5.82	-1,121	,264
	Kadın	54	19.75±6.72		
Öfke	Erkek	89	19.52±5.73	-1,091	,277
	Kadın	54	18.40±6.29		
Sözel Saldırganlık	Erkek	89	14.40±3.71	-2,119	,036
	Kadın	54	12.96±4.29		

Tablo 8 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların, saldırganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda saldırganlık ölçeği alt boyutlarından olan sözel saldırganlık düzeyinde cinsiyetler bakımından anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Spor Yaşı Değişkenlerine Göre Saldırganlık Düzeyleri

	Spor Yaşı	N	X±Sd	F	Sig.	LSD
Fiziksel Saldırganlık	-3	64	22.57±6.95	,456	,635	-
	4-6	47	21.72±7.14			
	7+	32	23.21±6.90			
Düşmanlık	-3	64	20.70±6.56	,637	,531	-
	4-6	47	19.72±6.00			
	7+	32	21.25±5.70			
Öfke	-3	64	19.23±5.96	2,951	,046	b-c
	4-6	47	17.68±5.71			
	7+	32	20.93±5.92			
Sözel Saldırganlık	-3	64	13.65±4.21	,479	,620	-
	4-6	47	13.72±3.99			
	7+	32	14.46±3.55			

P<0,05, a=-3, b=4-6, c=7+

Tablo 9 incelendiğinde çalışmaya katılan sporcuların, saldırganlık düzeylerinin spor yaşı değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

4. TARTIŞMA

Hentbol, müsabaka esnasında ikili mücadelelerin üst seviyede olduğu ve rakiple olan yakın temasın çok fazla gerçekleştiği bir spor dalıdır. Hentbol, sert bir oyun stiline sahiptir ve rakiple girilen ikili mücadelelerde hentbolcuların bireysel olarak da güçlü performansla sahip olmaları gerekmektedir. Bununla beraber, hentbol müsabakalarındaki seyirci baskısının, hakem kararlarının ve diğer faktörlerinde sonucunda, hentbolcuların stres düzeylerinin artmasına sebep olabilmekte ve müsabaka performanslarını çeşitli şekilde etkilemektedir. Hal böyleyken sporcularda oluşacak performans kayıpları, sporcuların saldırganlık düzeylerinin de etkileyebilmektedir.

Antrenmanlarda, müsabaka öncesi ve sonrasında, sporcular üzerinde oluşan stres durumu, saldırganlık düzeylerini de arttırarak sporcuların öfke durumlarını kontrol etmelerini zorlaştırdığı düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan sporcuların algılanan stres düzeylerinin yaş, cinsiyet ve spor yaşları değişkenlerine göre incelendiğinde anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiş olup, 16-17 yaş aralığındaki sporcuların 14-15 yaş sporculara göre daha yüksek stres düzeylerine (Tablo 4) sahip oldukları belirlenmiştir. 16-17 yaş grubundaki sporcuların ileri ergenlik döneminde olmalarının ve bu dönemdeki kendilerini topluma kanıtama düşüncelerinin oluşturduğu ekstra baskının stres düzeylerinin artmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Kadın sporcuların da erkeklere göre daha yüksek stres düzeyine (Tablo 5) sahip oldukları tespit edilmiştir. Kadın sporcularının toplum baskısına ve erken başarı beklentilerine karşı daha kırılgan bir yapıya sahip olmaları ve toplumda kendilerini kanıtlama güdüsü sonucunda da kadınların stres düzeylerinin artmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Sporcuların algılanan stres düzeylerinin yaş, cinsiyet ve spor yaşları değişkenlerine göre incelendiğinde anlamlı farklılık bulunamadığı tespit edilmiştir. Bu durumun

sebebinin ise çalışmaya katılan sporcuların çoğunluğunun erkek (Tablo 5), en az 4 yıl hentbol spor yaşına sahip (Tablo 6), antrenman düzeylerinin yüksek ve spor müsabakasına katılma sayılarının da fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde, yaş değişkenine (Aydın, 2017), cinsiyet değişkenine (Şahin, 2018; Reyhan ve Karaca, 2016; Alp, vd., 2015) ve spor yaşı değişkenine (Mumcu, 2019) göre algılanan stres düzeylerinin arasındaki farklılıkların incelendiği çalışmalar mevcuttur.

Çalışmaya katılan sporcuların saldırganlık düzeylerinin yaş, cinsiyet ve spor yaşları değişkenlerine göre incelendiğinde yaş değişkeni ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiş olup, cinsiyet değişkenine göre saldırganlık alt boyutlarından olan sözel saldırganlık arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Spor yaşı değişkenine göre de yine saldırganlık alt boyutlarından olan öfke arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Katılımcıların yaş değişkenine göre saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemesi, 14-17 yaş grubu sporcuların stres düzeylerinin yüksek olmaması (tablo 4) ve saldırgan davranışlar sergilemelerini tetiklememesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sporcuların cinsiyet değişkenine göre sözel saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiş ve kadınların sözel saldırganlık tutumuna daha çok meyilli olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise kadın sporcuların müsabakalarda fiziksel saldırganlık yerine daha çok sözel saldırganlığı tercih etmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcıların spor yaşı değişkeni ve saldırganlık düzeyleri incelendiğinde ise saldırganlık alt boyutlarından olan öfke ile arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu anlamlı ilişkinin özellikle 4-6 yaş ile 7 ve üzeri yaş grupları arasında (tablo 9) olduğunu post-hoc analizi olarak LSD testi uygulanarak belirlenmiştir. Sporcuların yaş ortalamaları ve spor yaşları arttıkça müsabakalardan iyi skor alma beklentileri artmakta ve daha çok rekabet içine girmelerine sebep olmasından dolayı, müsabakalarda zaman zaman öfke kontrolünde zorluk yaşamalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde, sporcuların yaş, cinsiyet ve spor yaşı ile saldırganlık düzeyleri arasında farklılıkların incelendiği çalışmalar mevcuttur (Topuz, 2008; Çavdar, 2018; Rascle ve ark. 1998; Burton, 2005; Schmidt ve ark. 2016; Alp, 2019).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, 14-17 yaş hentbolcuların stres düzeylerinin yaş, cinsiyet ve spor yaşı değişkenine göre farklılaşmadığı, saldırganlık düzeylerinin ise yaş gruplarına göre anlamlı farklılık olmadığı, cinsiyetlere göre sözel saldırganlık ve spor yaşına göre öfke alt başlıklarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu durumun çalışmaya katılan sporcuların hentbol müsabaka esnasındaki sert ikili mücadelelerin, hakem kararlarının, seyircilerinin müsabakadan iyi sonuç odaklı beklentilerinin ve sporcularında spor yaşları arttıkça müsabakalardan iyi sonuçlarla ayrılma isteklerinin, sporcuların üzerindeki yarattığı baskı sonucunda öfke düzeylerinin yükselmesine sebep olabileceği düşünülmektedir. Buna bağlı olarak da sporcuların, müsabaka esnasında hentbol oyun kuralları dışında hareket edip ceza alma korkusu ve daha sonrasında da temsil ettiği okul tarafından cezalandırılma korkusu ile fiziksel saldırganlıktan kaçınıp, sözel saldırganlık şeklinde tepki eğiliminde oldukları düşünülmektedir.

- ✓ Konu ile alakalı hentbol branşında çalışmanın literatürde çok fazla çalışılmamış olmasından dolayı, çalışma grubu genişletilerek daha fazla sporcu üzerinde yapılmalıdır.
- ✓ Farklı spor branşları üzerinde de bu konu çalışılmalıdır.
- ✓ Hentbol müsabakaları öncesi ve sonrası bu konu ayrı ayrı çalışılmalı ve hentbol müsabakalarının sporcu üzerindeki stres ve saldırganlık düzeylerine olumlu veya olumsuz etkileri daha ayrıntılı incelenmelidir.

KAYNAKLAR

- Akıncı, A.Y. (2019). *Beden Eğitimi, Sosyalleşme İlişkisi*, Lap Lambert Academic Publishing, 17 Meldrum Street, Beau Bassin 71504, Mauritius.
- Akıncı, A.Y. (2020). "Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüklerinde Görev Yapan Antrenörlerin Etik Liderlik Algısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2): 131-140.
- Aktaş, N. (2015). "Kadın Voleybolcularda Algılanan Stres Kaynakları ve Başa Çıkma Yaklaşımları", *Yüksek Lisans Tezi*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

- Alp, H. (2019) "Halter Büyükler Müsabakasına Katılan Yıldız ve Genç Sporcuların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi", (Ed. Atilla ATİK, Özgür KARATAŞ, Kemal KURAK, Oktay KIZAR), Spor Bilimleri Alanında Yeni Ufuklar, ss: 159-175. Gece Kitaplığı, Ankara
- Alp, H. ve Ergül, O.K. (2018). "Şiddet Eğilimli Ergenlerin Saldırgan Davranışlarına Fiziksel Aktivite ve Sportif Oyunların Etkisi", Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (66): 1-11.
- Alp H.; Ergül O.K., Ada E. N. & Çamlıyer H. (2015). "Yetiştirme Yurtlarında Kalan Sosyal Uyum ve Davranış Problemi Olan Ergen Kızların Uyum Problemlerinin Azaltılmasında Takım Sporlarından Futbolun Etkisi", Spormetre Dergisi, 13(2): 113-120.
- Alp, H. (2018). "Katılım Stili ile İşlenen Beden Eğitimi ve Spor Derslerinin Öğrencilerin Sürekli Kaygı Düzeyine Etkisinin İncelenmesi", Ulusal Spor Bilimleri Dergisi, 2(2): 113-120.
- Alp, H. (2020). "Examining the Success Motivation of the Wrestlers in the Turkish National Team", International Journal of Curriculum and Instruction, 12(2):388-399.
- Alp, M.; Eraslan, M., Atay, E., & Özmutlu, İ. (2014). "Düzenli spor yapan ve yapmayan çocukların sosyo-demografik özelliklerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi", Kafkas Üniversitesi, E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(1); 26-30.
- Assunção, C.L.; Freitas, M.C., Silva, A.S., Biasoto, A., Martins, M., de Moura, R.C., Brito, A., Silva, A., Ribeiro, S., Rossi, F. E., & Dos, S.M. (2018). "Syzygium Cumini Nectar Supplementation Reduced Biomarkers of Oxidative Stress, Muscle Damage, and Improved Psychological Response in Highly Trained Young Handball Players". Frontiers in Physiology, 9: 1508.
- Aydın, G. (2017). "Su Topu Sporcularının Stres Düzeyi ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Başer, E. (1996). Futbolda Psikoloji ve Başarı, Bağırhan Yayınevi, Ankara.
- Bayraktar, B. & Kurtoğlu, M. (2009). "Sporda Performans, Etkili Faktörler, Değerlendirilmesi ve Artırılması", Klinik Gelişim, 22(1): 16-24.
- Bostancı, Ö.; Oda, B, Şebin, K. & Erail, S. (2017). "11-13 Yaş Öğrencilerin Spor Yapma Durumlarına Göre İyimserlik ile Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi", Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 19(4): 205-217.
- Burton, R. W. (2005). "Aggression and Sport", Clin Sports Med., 24(4):845-52.
- Buss, A.H. & Perry, M. (1992). "The Aggression Questionnaire", J Pers Soc Psych, 63: 452-9.
- Çavdar, S. (2018). "Lise Öğrencilerinin Öfke Kontrolleri, Saldırganlık Eğilimleri ve Tolerans Düzeylerinin Spora Katılım Açısından Değerlendirilmesi", Doktora Tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Dervent, F.; Arslanoğlu, E., & Şenel, Ö. (2010). "Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1): 521-533.
- Ekstrand, J.; Karlsson, J., & Hodson, A. (2003). Football Medicine, Taylor and Francis Group, Birleşik Krallık.
- Erci, B. (2006). "Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçe Versiyonunun Güvenilirlik ve Geçerliliği", Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences, 9(1):58-63.
- Gould, D.; Finch, L. M., & Jackson, S. A. (1993). "Coping Strategies Used By National Champion Figure Skaters", Research Quarterly For Exercise And Sport, 64(4): 453-468.
- İmamoğlu, K.M. (2019). "Kadın Futbolcularda Antrenmanın Algılanan Stres, Sporda Güdülenme, Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeylerine Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Karabulut, O., Atasoy, M., Kaya, K., & Karabulut, A. (2013). "13-15 Yaş Arası Erkek Futbolcuların Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Farklı Değişkenler Bakımından İncelenmesi", Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1): 243-253.

Karasar, N. (2004). Bilimsel araştırma yöntemi, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kumartaşlı, M.; Erbaş, İ, Yılmaz, E, & Koçyiğit, B. (2020). "Atletizmde Yurt İçi ve Yurt Dışı Müsabakalardaki Elit Atletlerin Başarı Motivasyonu ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi", Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 5 (4): 456-467.

Madran, H. A. D. (2012). "Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", Türk Psikoloji Dergisi, 24(2); 1-6.

Mumcu, N. (2019). "Aktif Spor Yapan ve Yapmayan Beden Eğitimi Öğrencilerinin Stres ve Mutluluk Düzeylerinin Belirlenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.

Özdemir, N. & Abakay, U. (2017). "Kadın Voleybol ve Futbolcularda İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi", Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 2(1): 41-52.

Rasclé, O.; Coulomb, G., & Pfister, R. (1998). "Aggression and Goal Orientations İn Handball: Influence of İnstitutional Sport Context", Percept Mot Skills, 86(3 Pt 2):1347-60.

Reyhan, S. & Karaca, A. A. (2016). "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ile Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Algılanan Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması", Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi, 2(3): 26.

Schmidt, J. D., Pierce, A. F., Guskiewicz, K. M., Register-Mihalik, J. K., Pamukoff, D. N. & Mihalik, J. P. (2016). "Safe-Play Knowledge, Aggression, and Head-Impact Biomechanics in Adolescent Ice Hockey Players" J Athl Train, 51(5):366-72.

Sözen, H.; Doğan, E., & Erdoğan, E. (2012). "Farklı Branşlardaki Sporcuların Stres Düzeyleri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması", Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, 1(9): 97-110.

Sözeren, A. & Keleşek, S. (2019). "Sporcularda Saldırganlık: Tükenmişlik ve Yarışma Kaygısının Rolü", Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD, 4(1): 70-86

Suna, G.; Beyleroğlu, M, & Hazar, K. (2016). "Comparison of Aerobic Anaerobic Power Features Basketball and Handball Team Players", Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 10(3): 379-385.

Şahin, A. (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Stres Düzeylerinin Fakülte Türü ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi", Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(1): 28-35.

Topuz, R. (2008). "Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tutkun, E.; Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S. A., & Soslu, R. (2010). "Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi", Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 1(1): 23-29.

Türkay, İ. K. & Gökbel, S. (2020). "11-13 Yaş Tenisçilerde Uygulanan Kombine Antrenmanların Vücut Kompozisyonlarına Etkisi", Spor Eğitim Dergisi, 4(1): 33-41.

